

GUSTÁV MURÍN

TAKÁ NORMÁLNA

AMERIKA

Iowa, Washington D.C., New York, Massachusetts, Missouri, Kentucky,
Tennessee, Virginia, Maryland, Delaware, Pennsylvania, Ohio, Indiana, Illinois...

obálka: IGOR VADOVIČ

Gustáv Murín

TAKÁ NORMÁLNA AMERIKA

Iowa, Washington D.C., New York, Massachusetts, Missouri,
Kentucky, Tennessee, Virginia, Maryland, Delaware,
Pennsylvania, Ohio, Indiana, Illinois...

Obálka: Igor Vadovič

ISBN: 978-80-8285-106-2

**Táto kniha sa dotýka každého,
kto chce i ten kto nechce mať s Amerikou niečo spoločného.
Je to tým, že globalizácia už je aj u nás doma.
A je otázkou, či globalizácia, nie je vlastne amerikanizácia.
Pozrime sa teda očami našinca na ľudí, ktorí v jednom i druhom už žijú.**

Amerika bol pre Slovákov od čias veľkej vysťahovaleckej vlny za 1. Československej republiky „dreamland“, teda to o čom sa každému mimo Ameriky dríme. Český kapitál v spoločnom štáte vybrakoval slovenský priemysel, stroje previezli do Čiech a ako to s vtipným nadhľadom komentoval istý dramatik, prišla taká bieda, že ešte aj krčmy krachovali. Odvtedy je to teda práve pre našincov symbol zasľúbenej zeme, dlhú dobu technicky najdokonalejšej civilizácie a hlavne nádeje, že na tom širo-šírom severoamerickom kontinente je ešte stále kdesi kus zeme aj pre tých, čo ju nemajú a chcú. Je veľmi veľa ľudí, ktorí v Amerike neboli a neznášajú ju. Za to môžu asi hlavne hollywoodske filmy, washingtonská politika a všadeprítomná, ale pričasto nepitná Coca-Cola. Ešte viac ľudí, ktorí v Amerike neboli, zbožňuje tento kontinent. Aj za to môžu predovšetkým hollywoodske filmy, washingtonská politika a všadeprítomná reklama na Coca-Colu. Skrátka, Amerike sa nedá vyhnúť po dobrom, či po zlom. Po Novembrovej revolúcii sa preto veľa mojich priateľov vybralo práve tam. Na pár mesiacov, na rok. Pocestovať, vyskúšať, okukať a niekedy aj zarobiť. Dostávali sa tam rôzne, dokonca aj cez celosvetové siete amatérskych cestovateľov. Ja som na to nemal. Nemal som peniaze, príležitosť a ani čas. A tak som si vymyslel výhovorku:

„Nepôjdem do Ameriky, kým sami Američania nepochopia, že by som im tam na niečo mohol byť dobrý.“

Domnieval som sa, že je to dostatočne arogantná podmienka, aby som do konca života nemusel mať mindrák, že som tam nikdy nebol. Skrátka, výhovorka na doživotie. No a potom to prišlo. Náhle a bez varovania. Zavolali.

Rozdelením Československa sa odrazu v škále národov, ktorých spisovateľov pozývali z Iowa University na najväčší medzinárodný spisovateľský program na svete, objavilo aj samostatné Slovensko. Dovtedy tam totiž chodili len „Pražáci“ a keď konečne dostal Ján Vilikovský pozvánku na meno, tak si v Prahe vypýtali jeho pas a potom mu ho „stratili“. Takže som mal byť prvým slovenským účastníkom tohto prestížneho spisovateľského programu. Samozrejme, nebol som proti a hoci termín bol veľmi tesný, podarilo sa mi splniť všetky podmienky, pretože som už mal preložených dosť textov do solídnej americkej angličtiny. Tak som sa stal prvým slovenským spisovateľom zapojeným do Medzinárodného programu tvorivého písania v Iowe. Bol to pre mňa úžasný čas v skvelej partii autorov z celého sveta a ani po šiestich rokoch na mňa domáci organizátori nezabudli. Tak som tam v roku 2002 prišiel už ako prednášajúci pre zahraničných kolegov, s ktorými sme v kontakte dodnes. Viete, bolo to ako prvá láska, ktorá naozaj fungovala. A ako to už s láskami býva, po tej prvej nie je také ťažké nájsť si ďalšie...

Treba tiež vysvetliť kam som to vlastne letel. International Writing Program je najstarší, najväčší a najlepší spisovateľský program pre zahraničných autorov v celom USA a tým pádom aj na svete. Bez preháňania. Založili ho na univerzite v mestečku Iowa City stratenom uprostred nekonečných lánov kukurice manželia Paul a Hualing Nienh

Engleovci v roku 1967. Pôvodne tvorivé kurzy pre miestnych a neskôr celoamerických autorov urobili z University of Iowa Mekku tejto infekcie tvorivosti, ktorá prerástla do celých Spojených štátov. Svetovú slávu tomuto „koncu sveta“ priniesol až program pre zahraničných autorov, ktorých sa tu odvtedy vystriedalo viac ako 1 500 z viac ako 150-tich krajín sveta. Pôvodne ročný program pre cca desať autorov, múdro skrátili na tri mesiace a rozšírili na trojnásobok účastníkov. Všetko, vrátane letenky, bolo platené americkou vládou a rôznymi podpornými nadáciami. Účastníci boli celé desaťročia ubytovaní na najvyššom poschodí univerzitného internátu Mayflower s nádherným výhľadom na rieku a park za ňou. Keďže sme nemali zabezpečenú stravu, dostali sme viac ako bohaté štipendium takmer tisíc dolárov na mesiac, kvôli ktorému nám otvorili (pre mnohých vtedy po prvýkrát) bankový účet v National Bank. Kvôli tomu každému založili aj Social Security Number, čo je v podstate neoficiálny občiansky preukaz Američanov. V programe boli prednášky, literárne prezentácie a čítania, panelové diskusie, prednášky o našich krajinách pre miestnych aj školákov, stretnutia s miestnymi autormi a literárnymi agentami i knižnými redaktormi, ale aj ukážky amerického života (napríklad gospelový koncert, či návšteva závodu nabúraných áut, návšteva osady náboženskej kolónie Amishov zápas apod.). V mojom ročníku nás bolo 35 z 32 krajín a ja som bol prvý zo Slovenska v celej histórii IWP.

I. IOWA

(International Writing Program, IWP = Medzinárodný spisovateľský program)

Moje kolegyně a kolegovia z IWP. Na snímke chýbam, lebo nadšenecky využívam možnosť cestovania po krajine našich mládežníckych snov. Sú tu aj naši patróni programu. Bola to fascinujúca šanca stretnúť svoju generáciu, kde sme si najviac rozumeli s Čiľanom, Austrálčanom, Fínom, Estóncom, Holand'ankou, Kolumbijcom, Litovcom, Rusom, poľským manželským párom, Maďarom aj s kolegom z Bougainville. Boli sme skvelá partia...

Keď sa už na začiatku nedarí

Než som letel po prvýkrát za oceán, absolvoval som už niekoľko zahraničných pobytov v Európe a na palube lietadiel sa cítim od malého chlapca, ako doma. To vďaka trojročnému pobytu našej rodiny v Iraku, kam sme leteli po prvýkrát. Anglicky som sa začal učiť už v tom Iraku, potom na gymnáziu a aj na vysokej škole, k tomu navyše extra seminár s anglickým lektorom pre ašpirantov. A potom vedecké i literárne konferencie a pobyty v angličtine. Neveril som teda, že by som sa v lietadle americkej spoločnosti nedohovoril. A predsa.

Len čo sme vzlietli z Amsterdamu, letušky začali roznášať večeru. Bola chutná a bohatá. Dal som si k tomu pohár vína. Keď som dojedol, mal som už celkom dobrý plán – dám si ešte jeden pohárik na dobrú noc a pospím si až po americké brehy. Kývol som na letušku a hovorím:

„Dám si ešte jeden.“

Pozrela na mňa s prekvapením a poznamenala:

„Nie som istá, či ešte budeme mať.“

To ma teda nadvihlo. Na chudobnom Slováčikovi by chceli šetriť! Veď v tejto obrovskej mašine musí byť vína na pitku až do rána. Trval som teda na svojom. Mykla plecom:

„Pozriem sa, pane.“

Víťazoslávne som sa rozhlídal, ale nikoho tá drobná kontroverzia nezaujala. A moje sebavedomie malo hneď spľasnúť. Odzadu, nečakane,

akoby padla z neba – priplávala na stolík predou mnou nová porcia večere. Prekvapene som sa obrátil rovno do širokého úsmevu letušky:

„Dobrá chuť, pane.“

„Ale ja som nechcel ešte jednu večeru, chcel som ešte jeden pohár vína!“

„To víno vám donesiem, pane, ale tú večeru budete musieť zjesť. Získala som ju len pre vás.“

Chvíľu som zarazene sedel, potom mi napadla spásna myšlienka a začal som ponúkať všetkých naokolo. Nikto nechcel. Medzičasom som vyfasoval pohár vína a uistenie letušky, že si príde pre prázdnu tácku. Vyhodiť to nebolo kam. So vzdychom som sa do toho pustil a – prejedol sa na prasknutie. Celú noc, celých osem hodín som vďaka tomu nespál a prekliat moju nekonečnú jazykovú nafúkanosť. Angličtina to nie sú len slová, to je aj prízvuk a gestá. Toto bola náročná lekcija.

Keď sa vďaka neznalosti, ľahšie žije

Počul som od viacerých, ako ich po pristátí na americkej pôde preklepávali imigrační úradníci celé hodiny. Natvrdo, vážne, neúprosne. Lenže ja som sa ledva motal, nevyspaný, sám na seba našťvaný, bez nálady a chuti odpovedať na čokoľvek. A čakal ma ešte ďalší let do Iowy.

„Prečo ste prišli do Spojených štátov a čo tu chcete robiť?“

Tomu uniformovanému zvedavcovi som strčil pod nos všetky papiere a odvrkol:

„Prečítajte si, ja na to nevidím. Celú noc som nespál.“

Chvíľu ich držal ostentatívne v ruke a pozorne ma študoval. Mohol ma zrušiť lusknutím prstov. Mohol mi to dať vyžrať. On mal právo sa pýtať, ja povinnosť odpovedať. Netuším, čo mu prebehlo hlavou, a či zobral ohľad aj na to, že podľa papierov som bol hosťom americkej vlády. Ale podal mi tie papiere späť, usmial sa a povedal:

„Vitajte v Amerike. A hlavne, dobre sa u nás vyspite.“

Bol to frajer. A ja živý dôkaz, že šťastie sadá naozaj prednostne na volov.

Tajomné (elektrické) sily

Určite ste to už zažili. Kráčali ste večer po ulici a náhle zhasla nad vašou hlavou pouličná lampa, práve keď ste ju míňali. Takže nič mimoriadne. Lenže mne sa tých elektrických javov, najmä na cestách, udialo doteraz akosi veľa. Pri jednom mojom študijnom pobyte v Prahe som napríklad každý večer musel prejsť od električky k internátu ulicou s dvanástimi pouličnými lampami. A teraz si predstavte, že idete po celodennej šichte v laboratóriu domov a v hlave máte už zajtrajší plán pokusov. A ako idete tou ulicou, každá druhá lampa, práve keď ju míňate, zhasne. A zasa zažne, keď dokráčate k tej nepárnej.

Efekty hasnúcich lám som zažil už doma. Raz sme popíjali v ateliéri u fotografa Tibora Huszára a keď posedenie skončilo, oznámil som spoločnosti, že až vyjdeme z toho suterénu na ulicu, mne najbližšia pouličná lampa zhasne. Vyšli sme a zhasla.

To ale nie je nič oproti ešte dramatickejšiemu zážitku v Prahe. Vďaka priateľovi som nejaký čas býval v opustenom podkrovnom byte domu, čo

stojí na staromestskej strane slávneho Karlovho mostu. Odtiaľ bola blízko vináreň Blatnička, kde sme sa s priateľmi často stretávali. Na ceste k nej som musel vždy prejsť úzkou uličkou s jedinou lampou. Vždy, keď som do nej večer vstúpil, lampa zhasla, a keď som vyšiel, zažla. Jeden večer sme v dobrej nálade kráčali celá partia od Blatničky na Malú stranu a keď sme prišli k tej uličke, ohlásil som svetelný efekt. Moji priatelia to komentovali pobavene, kým sme do uličky so zhasínajúcou lampou nevstúpili. Nesklamala, včas zhasla a zase zažla. Bol večer, efekt neprehliadnuteľný. Ešte sme boli v živej debate o takýchto svetelných javoch, keď sme vstúpili na Karlov most. A zhasli Hradčany! Kompletne zmizli do tmy. Len ich silueta bola tušiť oproti oblohe. Odvtedy som mal povest' muža, čo svojou vnútornou energiou vypína poistky na diaľku aj na hradoch.

A tento pozoruhodný svetelný jav ma mal nasledovať aj za oceán.

Diabol v Iowe

Pred internátom Mayflower v Iowa City stálo obvyklé „lamporadie“ pouličného osvetlenia. Veľmi často sme pod ním chodili, keď sme chodili večer do mestečka na pivo, alebo sa vracali z nejakej literárnej akcie. A vždy ma už čakala – tá lampa sa nedala prehliadnuť, pretože na nej bola dopravná značka o obmedzení rýchlosti. Vždy, keď som popod ňou prešiel, zablikala na pozdrav. Zhasla, keď som sa prekvapene zastavil, a zažla, keď som sa pohol ďalej. Koľkokrát som sa ňu v zamyslení aj zabudol a takto sa mi vždy pripomenula.

Raz ma jedna americká známa, rozhlasová novinárka Joan, viezla z nejakej literárnej čítačky. Čítali iní a nebolo veľmi o čom rozprávať. Tak,

aby sme hlúpo nemlčali i z vd'áčnosti za odvezenie, som jej začal rozprávať svoje lampové príhody. Bol som práve v najlepšom, keď sme vyšli na malý kopček a pod nami sa objavila cesta k internátu. Tak hovorím:

„Joan, urobíme pokus, takú malú stávkú. Stav sa, že keď sa priblížime k hentej lampe, tak zhasne.“

Ale hneď som to začal zahovárať – ved' ideme v aute a ešte rýchlo, ako by ma moja lampa mohla spoznať? Kým som to dohovoril, boli sme pri nej a – zhasla. Joan skočila na brzdy. Chvíľu sme zarazene mlčali. Potom sa Joan pomaly otočila a povedala:

„Gustav, ty si diabol.“

Ešte šťastie, že v Amerike upálili poslednú čarodejnicu v Saleme pred viac ako tristo rokmi a aj k elektrickým diablom sú pomerne zhovievaví.

Pozdrav po rokoch

O sedem rokov neskôr som bol pozvaný do Iowy znovu, tentoraz ako prednášateľ pre ten istý IWP program. Z letiska ma odviezli len odložiť kufre do hotela a odtiaľ rovno na večierok pre všetkých účastníkov IWP v dome riaditeľa Christophera Merilla. Viezla ma asistentka riaditeľa a v rámci družnej debaty som jej porozprával svoje zážitky s pouličnou lampou. Nemohla si to overiť, hoci bol večer, lebo sme išli iným smerom. A predsa! Keď som vystúpil z auta, uvidel som pozoruhodný úkaz – Chris stál pred svojím domom na stoličke a pokúšal sa v lampe nad vchodom vymeniť žiarovku. Tá totiž práve vypovedala službu. Len čo ma uvideli starousadlíci z vedenia IWP, Mary a Peter Nazareth, začali hovoriť o mne ako o povestnom elektrickom chlapíkovi. Ani sa im nečudujem...

☺ Regis bol prvý kolega zo spisovateľského programu, ktorého som videl po prúde do Cedar Rapids. Respektíve, videl som z neho len dve svietiace oči vykukujúce z prítmnia auta zaparkovaného pred letiskovou halou. Regis bol totiž černejší než noc. Plným menom Regis Stella pochádzal z Bougainville. Ozaj viete, že Bougainville je súčasťou Šalamúnových ostrovov, ktoré svojou rozlohou zaberajú viac ako polovicu Slovenska a že tam bola desať rokov občianska vojna, kvôli ktorej musel Regis ujsť do Austrálie? Neviete? A prečo vás potom rozčuľuje, že si nás v gulášoch malých európskych národov niekto z druhého konca sveta pletie so Slovinskom?

Regis bol nesmierny sympaták a čoskoro som zistil, že má pozoruhodný, čarovne naivný gombík na smiech. Ten gombík stlačil ľahko každý štekľivý dvojzmysel, každá bradatá anekdota z posteľnej oblasti. Ani som nemusel cestovať na Bougainville, aby som si predstavil, že takto detsky nenároční sú všetci Bougainvillčania, od tých najvzdelanejších až po tých s trávovými sukničkami. Regis patril medzi tých prvých, vyučoval literatúru na jednej z austrálskych univerzít. Venoval som mu snehobiele tričko Rádia RMC Bratislava a veľmi mu slušalo. Zato som od neho vyfasoval čierne tričko s nápisom Papua New Guinea a od tej doby sa tvárim, že som tam bol.

Regis bol môj najbližší kolega pre prvé, najťažšie dni nášho pobytu. Keď sme ešte len obkukávali jeden druhého a spamätávali sa z pristátia na americkej pôde so všetkými americkými rekvizitami a kulisami. Len čo sme sa ale dali trochu dokopy a začal pestrý spoločenský život, Regis ma v tichosti opustil. Najskôr sa prestal smiať, potom sa nenápadne (naozaj nenápadne – tí, čo hovoria ako sa dá „po anglicky“ zmiznúť, nikdy neboli na Bougainville!) strácal z našich bujarých večierkov, nakoniec prestal na klopanie otvárať a odpovedať na telefonáty. Vôbec

som tomu nerozumel a nikto mi na to nedokázal dať odpoveď. Až po mesiaci mi naša „domáca“ Mary ukázala Regisov účet za telefón. Pretelefonoval tisíc dolárov. To je veľmi slušný výkon pri tom ako boli v USA hovory lacné. Postupne sme sa dozvedali o čo ide – Regisovi zomieral na Bougainville otec. Nemohol za ním ísť a nemohol sa ani účastniť nášho bujarého spisovateľského života. Zaviazol kdesi medzi tým, napojený na telefónnu šnúru. O našich eskapádach, pitkách a bujarých literárnych debatách sa dozvedal cez dvere svojej zamknutej izby. Už neotvoril a do konca trojmesačného pobytu som ho ani nestretol. Ale na tie jeho rozžiarené oči a smiech nikdy nezabudnem.

A už ho ani nestretnem. Tesne pred vydaním jeho tretieho románu zomrel v apríli 2012 vo veku len 52 rokov.

Keď v Amerike horí

Prišlo to bez najmenšieho varovania a navyše prišlo to v najnevhodnejšiu chvíľu – sedel som na tróne. Teda tam, kam chodia aj králi (či prezidenti) sami. A do toho výkriky na chodbe – horíiiiiii! Skvelo podfarbené trieskaním dvermi, ako jednotliví obyvatelia nášho poschodia vyrážali zo svojich izieb do bezpečia pred budovu internátu. Aby toho nebolo dosť, o chvíľu sa ozvali hasičské sirény. Veľmi nevhodný čas na posedávanie na doske, ktorá znamená odvrátenú stranu sveta. V tej nedôstojnej polohe som musel navyše zvážiť skutočnosť, že už v druhý deň môjho amerického pobytu v lepšom prípade prídem o všetku svoju batožinu a zvyšné mesiace absolvujem ako pohorelec len v trenkách, a v tom horšom prípade, že budem skákať zo siedmeho poschodia do náručia nejakého hrdinského

amerického hasiča. A keďže tento výkon nebude súčasťou žiadneho hollywoodskeho filmu, nemusí nutne dopadnúť happy endom. Plamene a hlavne dym sa šíria smerom nahor a keďže som trónil na najvyššom, siedmom poschodí, nebola šanca, že by som sa tomu čírou náhodou vyhol. Bolo treba konať rýchlo, ale skúste konať rýchlo v polohe skrčenca, navyše keď váš metabolizmus z neznámych dôvodov práve v takej chvíli odmieta zrýchliť. Ostalo len čakať. Aj som si hovoril – čo keď je to len malý požiar a oni to zvládnu bez mojej účasti? Ved', ak by to bolo naozaj vážne, určite mi zaklopú na dvere. V tej chvíli sa ozval až hysterický buchot na dvere. Objavili ma! So spustenými gaťami a v polovičke tak dôležitej činnosti. Ten buchot dopĺňali výkriky službukonajúcej študentskej požiarnej hliadky. Trvali na tom, že musím **okamžite** opustiť budovu a zhromaždiť sa spolu s inými na druhej strane ulice na nábreží rieky. Za tie dva dni som už stihol počuť o tom ako nejaký spisovateľ predomnou odmietol odísť od rozpísaného textu a tak ho vyviedli násilím.

Američania robia všetko smrteľne vážne (videli to vo hollywoodskych filmoch a vedia, že to má tým pádom zmysel) a neoplatí sa odporovať akémukoľvek službukonajúcemu Američanovi. Navyše ich budovy sú zväčšia z dreva a papundeklu (čo volajú „plaster“), takže veľmi ľahko horia, ako som mohol poznať neskôr podľa spálenísk drevených domov v Modrých horách. Konečne sa mi podarilo dokončiť „dielo“, narýchlo za sebou spláchnutím zahľadiť stopy a otvoril som dvere. Stáli tam **ona** a **on** a nehrali to. Na krku plynové masky, na rukáve páska protipožiarnej hliadky a oči navrch hlavy. Ale boli zdvorilí:

„Pane, musíte okamžite opustiť budovu. Ste posledný!“

Prikývol som a vbehol späť do izby. Cez okno som ľavým okom zazrel 800 členný dav evakuovaných študentov a kolegov z IWP ako sa pozerajú hore na toho jediného idiota, ktorý ostal v ohrozenej budove. K môjmu ôsmemu poschodiu už stúpali hasičské rebríky. Bol neskorý večer a rozblíkané majáky hasičských a policajných áut dokonalo dokresľovali scénu. Bezradne som sa otočil k mojim veciam. Doma som sa balil skoro pol dňa. Čo môžem – musím! – z toho všetkého vziať hneď a do dvoch rúk?! Nebol čas na rozmýšľanie – nervózny šepot hliadky na chodbe („Čo tam ten chlap robí?!“), vonku sirény – drapol som tú najdôležitejšiu vec oboma rukami a zbehol v minúte bočným požiarnym schodišťom sedem poschodí.

Tá najdôležitejšia vec v prípade požiaru

V osmestohlavom dave na evakuačnej ploche som našiel skupinku našich. Chcel som vedieť, čo bolo **pre nich** to najdôležitejšie. Odvtedy to považujem za ďaleko lepšiu anketovú otázku, ako tú notoricky známu – čo by ste si vzali so sebou na pustý ostrov. Na pustom ostrove vám to predsa môže byť ukradnuté, či ste sa rozhodli správne. Ale uvážte, čo by ste si v sekunde mali vziať medzi ľuďmi – aby ste prežili!

Estónek to vyriešil pasom, ešte ho držal v ruke. Izraelčan si vzal šeky a peniaze. Austrálčan zvieral pod pazuchou svoj rukopis, ktorý tu chcel dokončiť. Číňan z Hong-kongu kľáčal na kufri, lebo doň nahádzal takmer celý svoj majetok, ktorý bol pôvodne v dvoch kufroch a teraz v tme skúšal vystopovať, čo všetko pri evakuačnom behu stratil. V tejto súťaži národov vyhral môj nápad. Ja som zobral zo svojej izby – basu piva značky Beck. Všetci to ocenili. Ten poplach bol totiž falošný. Nič nehorelo, len sa niekde

splašil požiarne hlásič. A kým americkí hasiči v teplej augustovej noci skončili svoje požiarne cvičenie, dobre padla fľaša správne vychladeného Becka.

☺ Mary Nazareth bola našim IWP anjelom strážnym, opatrovkyňou, matkou pluku, mamičkou na prvé dni a kápom na dni posledné. Mala kanceláriu strategicky umiestnenú na začiatku dlhej chodby pri výťahoch, aby mala prehľad o tých 35-tich účastníkoch programu, čo na tejto výnimočnej chodbe bývali. Výnimočná bola totiž v tom, že na rozdiel od spodných poschodí obsadených študentmi tu sa mohlo napríklad fajčiť a piť, čo sme hojne využívali a šesť študentských poschodí pod nami nám to mohlo len závidieť. Mary, pôvodom z indického štátu Goa, v prvé dni prevzala ochotne platenú funkciu pôrodnej babice našich prvých krokov na americkej pôde. Do troch mesiacov sa premenila na lenivú babizňu, ale to bude asi tým, že my, jej „deti“, sme už vyleteli z iowského hniezda a nemala s nami už takmer žiadnu prácu. Takže paradoxne, čím menej mala roboty, tým viac sa sťažovala, že vôbec **niečo** musí robiť. Bola dlhoročným inventárom IWP a zažila toho so spisovateľmi dosť, aby si myslela, že sú to totálni magori a úchylovia.